

ПРОФЕСОР МИЛОШ Н. ЂУРИЋ (1892—1967)

Рођен је 14. јан. 1892. у Бенковцу, Славонија. По завршетку основне школе и гимназије студирао је класичну филологију и философију у Загребу. После тога он низ година предаје латински језик у гимназијама Сремске Митровице (1916 — 1920), Земуна (1920 — 1923) и II Мушке гимназије у Београду (1923 — 1928). Године 1928. прелази на Катедру за философију Филозофског факултета у Београду као асистент, 1933. постаје доцент, а 1938. изабран је за ванредног професора. Године 1942. окупаторске власти стављају га у пензију и удаљавају са Университета зато што је одбио да потпише проглас против Народноослободилачке борбе. По ослобођењу поново се враћа на Филозофски факултет, и то на Катедру за класичну филологију. За редовног професора изабран је 1950.

Још за време старе Југославије проф. М. Ђурић је друштвено активан, сарађује у бројним научним, књижевним, културним и уметничким установама. Посебно се може поменути да је 1946. изабран за председника Музичког друштва „Корнелије Станковић“, а 1952 — 1957. председник је Српске књижевне задруге. Године 1955. изабран је за дописног, а 1961. за редовног члана Српске академије наука у Београду.

Био је члан Савеза књижевника Југославије, Савеза преводилаца, Пен-клуба, Српског филозофског друштва, Друштва за проучавање позоришта и организације *Comunità europea degli scrittori*. Посебно истичемо да је од 1954. до смрти био сауредник нашег часописа.

За свој рад одликован је 1964. Орденом рада с црвеном заставом, а 1965. додељена му је Седмојулска награда „као знак посебног друштвеног признања за стваралачки рад и резултате изузетне вредности у уметности“.

*

Преко педесет година у нашој јавности гласно је одјекивала писана реч проф. Милоша Н. Ђурића. Почевши да расте још 1912, та реч се разврежала у голем опус, у списак од близу четиристотине библиографских јединица. Ту су осврти и чланци по новинама и часописима, огледи и расправе, стиховани и прозни преводи хеленских и римских писаца, предговори, поговори и коментари, антологијске збирке, синтетички прегледи, универзитетски уџбеници. Захуктано перо М. Н. Ђурића исписало је, да поновимо познату античку реч признања, више него што други стигну да прочитају.

Ништа мање не задивљује ни тематска разноликост овога дела. Читавог живота, још од гимназијских дана, М. Н. Ђурић у себи носи и одржава многонитну и стално будну радозналост која се увлачи у све кутке људске стварности. Љубопитљив до жеђи, он лектиром путује по разним регионима, сусреће многе одабранике људске мисли и акције, одушевљава се лепотом, величином или мисаоном велелепношћу њихових остварења. Примајући ова обogaћивања свести и као доживљаје срца, он у себи осећа неодољиву потребу да се путописно изрази, да саопшти другима шта је видео, каква је нова значења у познатим стварима сагледао, колико је древнога у савременом запазо, колико је савременог у давно прохујалом и неоправдано заборављеном открио. Дајући своме перу одушка на овај начин, М. Н. Ђурић је доста страница исписао штивом које, без претензија да буде истраживачко-научна анализа, значи живописну и сугестивну медитацију једне полихисторски обавештене радозналости. Радови ове врсте, обојени жаром личног заноса и писани зналачки, у продукцији наше писане речи запремају видно место, представљајући не само популаризацију и оживљавање забором прекривених вредности, већ и есејистичка остварења високог ранга.

Али мисаона активност М. Н. Ђурића није само у немиру једне путујуће, знањима крцате и медитативно распричане радозналости. Има тема којима се он дугорочно бави, којима је деценијама опседнут. Одмах да кажемо, његове студије ове врсте обележавају се као истраживачки напори који се не ретко крунишу виднијим и трајнијим резултатима. Од повећег броја ових тема, којима М. Н. Ђурић приступа као истраживач, споменимо само најважније.

Пре свега, ту је Хомер, књижевно-историјска, језичка и културно-историјска тема о којој је за последњих стопедесет година објављено на стотине истраживачких прилога, али о којој је и М. Н. Ђурић умео да каже своју реч. Њему, верном поклоннику Лазе Костића, хомерски јунаци, исто као и олимписки богови и историјски великани, посебно су за срце прирасли. У више наврата задивљено и многовидно приказујући раскошне лепоте хомерских спегова и упоређујући их са уметничким богатством наше народне песме, проф. Ђурић је досадашња испитивања унапредио низом нових запажања.

Исто се може рећи и о хеленској уметничкој трагедији, теми која такође све до наших дана заокупља европску мисао. О њој је М. Н. Ђурић објавио велики број огледа и расправа, сагледавајући хеленску трагедију са разних страна, осветљавајући њена дубља значења, зналачки јој се дивећи и као једном од врхунских стваралачких домета, и као извору који већ преко две хиљаде година своје најпробраније читаоце инспиративно натапа. Испитујући дела појединих трагичара, он је највише трагао за њиховим мислима о човеку, за њиховим етичким порукама.

Хеленски философи, посебно етички мислиоци, представљају предмет којим је проф. Ђурић највише и најдуже истраживачки био заокупљен. У богатој галерији носилаца хеленске философске спекулације једна да је остао и један којему из пера М. Н. Ђурића није посвећен бар неки краћи оглед у часопису, док о оним најистакнутијим он објављује и повише обимних расправа.

Очувани текстови философске делатности Хелена још увек се с неподељеним дивљењем испитују, иако су се досадашњи покушаји њихова тумачења већ поодавно намножили до непрегледности. Уколико се ови оригинали критичкије испитују, утолико теже постаје да им се докучи прави смисао. С друге стране, све изразитија хетерогеност њихових досадашњих интерпретација управо обесхрабрује све оне који желе да се набрзину обавесте о аутентичним садржинама и дометима хеленске философске мисли. И тако, свима у овој ствари стручно упућеним данас је подједнако привлачно да или филолошки преиспитују оригинале очуваних текстова, или да упоредно и критички разматрају значајнија тумачења тих оригинала.

Усмеравајући своја истраживања више у другом него у првом правцу, М. Н. Ђурић испољава посебну наклоност према хеленској етици. Појам „хеленска етика“ овде се употребљава у најширем смислу и њиме се обухвата све оно што су хеленски философи, писци и богатуни искуства исказали и размишљањем докучили о путевима који јединку или друштво воде до срећнијег, срећенијег и осмишљенијег живота. М. Н. Ђурић деценијама пажљиво прати и ишчитава оно што су други о хеленским етичарима написали, прочитано на оригиналима проверава и истраживачки наставља. Из тих напора резултирале су десетине осврта, огледа, студија и расправа, објављених на разним странама. Сви ти радови обједињени су у синтезу под насловом „*Историја хеленске етике*“ (1961), обимну књигу која једновремено значи и животно дело. Овој књизи главни је циљ био да покаже да хеленска учења о човеку јесу ризница којом као да се обухватају, иако понекад само у заметку, сви потенцијали човекове мисли о човеку.

Нашу културну јавност М. Н. Ђурић је на посебан начин задужио својим бројним, верним, језички течним и сочним преводима античких писаца, посебно хеленских. Сваки његов преводни текст пропраћује се уводним написом и коментарским белешкама. У овој збирци, између осталих, фигурирају Хомер, Платон, Аристотел, Есхил, Софокле, Еурипид, Аристофан, Плутарх, Лукијан. У питању су, дакле, корифеји хеленске мисли и уметничког израза.

М. Н. Ђурић као мислилац није веран присталица или дограђивач ниједног постојећег нити творац неког система философије. Као што је уживао у различитим пејсажима природе и стиловима уметности, тако се одушевљавао и разноликим творе-

винама мисли. Философирајући срцем, он није био нити је претендовао да буде доследан. Диви се Конфуцију, али и Буди; на Олимпу Зеусовом раскалашно је весео, а на Голготи искрено скрушен; осниваче светских религија признаје као личне и историјске величине, али истодобно њему сметају трансцендентне илузије којима „бају пагоде, синагоге, цркве и џамије“; узвисује Платона, али и Аристотела; признаје мудрост стоичарима, али је не одриче ни епикуровцима; хеленске идеалисте сагледава као дубоке мислиоце, али и хеленске материјалисте не види друкчије; велича Хегела, али ни Марксу не ускраћује признања.

Он је еклектик, али не онај који за кабинетским столом од одабраних крпица шије свој поглед на свет, него вечно путујући срстатог који ужива у велелепним призорима људског мисаоног стваралаштва. Закупљен стално човеком и његовим борбама, он философске системе види и доживљава као напета збивања, као сцене веома узбудљиве у драми људској. Управо тиме се објашњава што његови бројни философски огледи и студије, иако идејно одражавају разне системе, одишу заносом истим. Заправо, разносмерна философска тражења М. Н. Ђурића као да се највише поларизују и окрећу око једне основне и нерешене дилеме: с једне стране, све оно што је људски велико, узвишено, херојско и велелепно, ма колико по себи било ирационално, недољиво је заносило не само срце него и мисао његову; с друге стране, превладавање Диониса Аполоном, алогичког логичким, разобрученог умереним, ирационалног рационалним такођер му се недољиво наметало, и то као једини пут људског прогреса и истинске хуманизације личног и колективног живљења.

Као човек зрачио је неком својеврсном ведром топлином, којом је себе одржавао и друге освајао. Све до последњег даха, упркос невољама старења и болести, он је радостан што живи. То је прва победа коју је у себи извојевао. Негујући истовремено и осећање другога, он га је развио у трајну потребу да буде с људима и да у њима одјекује, да пружа радости и да их прима. Никад апатичан и хладан према ближњима — то је друга и још већа победа коју је над собом изборио. Остајући свој, припадао је другима.

Његов стил живљења његов је до непоновљивости и стога измиче подражавању. Па ипак, М. Н. Ђурић као личност остаје пажње достојан наук, који би, уопштено исказан, могао гласити: осмишљенији и радоснији лични живот постиже се колико вештином самоусмеравања, толико и вештином коегзистирања.

У огромној писаној заоставштини М. Н. Ђурића, којом се једна несвакидашња радиност потврдила и једна изузетно разумљена радозналост изразила, има подоста страница које ће, уверени смо, успешно одолевати разграђивачкој стихији времена. А и биографија његова остаје једно самоостварење, које гласно казује.